

**СЕКЦІЯ: ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА
ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ**

УДК 796.072.2:37

*Володимир Іваненко, Ірина Ганюкова
(Мелітополь, Україна)*

**ЧИННИКИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ
ПІДЛІТКІВ НА ТРАДИЦІЯХ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА**

У статті обґрунтована сутність ідей козацької педагогіки. Визначено позитивні аспекти використання майбутніми вчителями фізичного виховання оздоровчих традицій українського козацтва у навчально-виховному процесі сучасної загальноосвітньої школи. Окреслено педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання до формування здорового способу життя підлітків на традиціях українського козацтва.

***Ключові слова:** педагогічні умови, майбутні вчителі фізичного виховання, здоровий спосіб життя, підлітки, традиції українського козацтва, здоров'язберігальна компетентність.*

The essence of ideas of Cossack pedagogy is described in the article. Positive aspects of using physical education health traditions of Ukrainian Cossacks in the education process of modern secondary school by tether - to- be are defiance. The pedagogical conditions of training of physical education tether - to- be in healthy lifestyle for teenagers within traditions of Ukrainian Cossacks are described.

***Keywords:** pedagogical conditions, physical education, healthy lifestyle, traditions of Ukrainian Cossacks, healthcare competency.*

Актуальність. Ефективність професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у ВНЗ залежить від побудови нових стратегій фізкультурно-оздоровчої спрямованості, що орієнтовані на підвищення мотивації та оновлення змісту їхньої майбутньої професійної діяльності в навчальних закладах, з метою зміцнення й збереження здоров'я учнівської молоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел з проблеми дослідження свідчить про значну увагу що приділяється різним аспектам професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Отож питанням професійної підготовки фахівців у вищій школі присвячено роботи М. Євтуха, М. Неско, А. Коноха, С. Сисоевої, О. Притуми; особливості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури розглядали Б. Аммарін, Д. Воронін, Є. Захарова, Н. Ідрісова, М. Левицький, Л. Сущенко та ін.; проблему формування професійної майстерності майбутніх учителів фізичної культури досліджував О. Петунін, а професійне виховання студентів ВНЗ фізичної культури – А. Кузьміна. У роботах Н. Москаленко, Ю. Фурмана наведені моделі перспективних спортивно-масових та фізкультурно-

оздоровчих технологій у фізичному вихованні; у наукових працях Г. Глоби, О. Нібальних, Т. Пехоти, А. Строевої та ін. Розглянуті освітні технології в умовах євроінтеграції педагогічної освіти. Вивчення комплексу питань, пов'язаних із вихованням сучасної молоді на традиціях запорозького козацтва, використанням праць Г. Базлова, М. Величковича, А. Коноха, В. Пилата, О. Притули. Однак науковці не приділяють належної уваги проблемі використання, наприклад, козацької педагогіки у підготовці молоді до здорового способу життя.

Мета статті полягає у тому, щоб конкретизувати педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя підлітків на традиціях українського козацтва.

Виклад основного матеріалу. Метою фізичного виховання дітей та молоді козаків був розвиток рухових якостей, прикладних умінь і навичок, що дозволяють ефективно здійснювати в майбутньому трудову й військово-професійну діяльність для захисту Вітчизни. Відтак, основними компонентами системи фізичного виховання козаків були:

- початковий відбір, де першочергове значення мав рівень розвитку фізичних і моральних якостей людини;
- здоровий спосіб життя, а саме: ефективне використання сил природи(водні процедури, сон на свіжому повітрі, інші засоби загартування, поміркованість у харчуванні, вживанні алкоголю, палінні);
- національні за своїм змістом специфічні засоби вишколу козаків(гопак, серці) [6].

Фізичні вправи використовувалися не лише для фізичної підготовки, а й для духовного й естетичного виховання підростаючого покоління. Під час ігор і вправ діти повинні виявляти витривалість, уважність у ставлення до м'явих. Також для розвитку витривалості молоді козаки застосовували відповідні засоби фізичного виховання: біг та його різновиди, тривалі за часом вправи та спеціальні психофізичні вправи для відновлення. Козаки створили чимало систем фізичних вправ, спрямованих на фізичний, психофізичний, моральний і духовний розвиток людини.

Організаторами щодо формування здорового способу життя в загальноосвітній школі є вчителі-предметники. Саме тому вони повинні бути зразком для учнів, володіти сучасними технологіями та методами їх реалізації для формування у вихованців ціннісного ставлення до здоров'я та здорового способу життя. Такий досвід, пов'язаний з формуванням фізично розвиненої й зорієнтованої на моральні цінності особистості, збережений у козацькій педагогіці.

Як зазначають Ю. Болотін та М. Окса, козацька педагогіка – це частина народної педагогіки у вершинному їх вияві, яка формує у нових поколіннях українців синівську вірність рідній землі, Батьківщині. Це народна виховна мудрість, що плекала культ міцного здоров'я, повноцінного фізичного розвитку та довголіття, а її головною метою було формування в сумі, школі та громадському житті козака-лицаря, мужнього громадянина з яскраво вираженою українською національною свідомістю й самосвідомістю. Створена козаками педагогіка вибрала в себе ідейно-моральний, емоційно-

естетичний, психолого-педагогічний зміст багаті епохи в житті наших пращурів, періоду славнозвісної Київської Русі [3, с.14].

Підготовка вчителя фізичної культури до формування здорового способу життя підлітків на традиціях українського козацтва передбачає формування у студентів чіткого уявлення про майбутню діяльність, розуміння поставлених перед вчителем цілей, формування інтересу до використання козацьких традицій у майбутній професії, вдосконалення власної фізичної підготовленості, розвиток потреби до самовдосконалення; формування професійно спрямованих знань про оздоровчі традиції козаків на основі використання міжпредметних зв'язків; формування інтелектуальних і спеціальних умінь та якостей, пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю та інше [5].

Припускаємо, що використання майбутнім вчителем фізичної культури у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи оздоровчих традицій українського козацтва сприятиме:

- розширенню рухового досвіду підлітків за допомогою оволодіння руховими та військово-прикладними навичками;
- розвиток і вдосконалення фізичних якостей – витривалості, сили, гнучкості, швидкості та спритності з урахуванням вікових особливостей;
- покращення фізичного розвитку, зміцнення здоров'я та загартування організму, формування правильної постави;
- формування потреби в систематичному виконанні фізичних вправ [1, с. 7].

Теоретична і практична підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до формування здорового способу життя підлітків на традиціях українського козацтва та розвиток їхньої творчої активності та самостійності, насамперед, залежить від умов професійної підготовки, тобто від того, як організований процес навчання, які форми і методи використовують викладачі вищих навчальних закладів, як здійснюється перевірка фактичного засвоєння і коригування знань, умінь і навичок, отриманих на лекційних і практичних заняттях та під час проходження педагогічної практики [2, с. 147]. Це зумовлено тим, що організація освітнього навчального середовища школи вимагає від майбутніх учителів фізкультури розробки й упровадження нових форм навчально-виховної роботи з урахуванням реалій сьогодення, особливостей історії, етнокультурної та соціально-економічної складової. Тому підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації навчання підлітків на історичних традиціях минулого (українського козацтва) вимагає розробки педагогічних умов підготовки студентів до виховання і навчання здорового способу життя підлітків з використанням оздоровчих козацьких традицій. Викладачами нашої кафедри розроблена комплексна програма підготовки студентів до подальшої професійної діяльності, спрямована на виявлення нових форм і методів залучення студентів с систему розвитку масової фізичної культури. Велика увага надається впровадженню різноманітних методик загартування організму в процесі самостійної роботи студентів.

В програму включені й ті елементи фізичної культури, які рекомендувались А.С. Макаренком – це туризм, спортивні ігри, плавання, легка атлетика, гімнастика, відпочинок в спортивно-оздоровчому таборі. Велика увага надається теоретичній проблемі гуманізації сучасних педагогічних технологій в процесі фізичного виховання. Кафедра виходить з того, що випускнику ВНЗ необхідно бути психічно і практично підготовленим до професійної діяльності. Важливим чинником є розвиток організаторських якостей, перш за все умінь і навичок в проведенні комплексної гігієнічної гімнастики, фізкультурної паузи та організації масових спортивних заходів. Процес підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до формування здорового способу життя підлітків на традиціях українського козацтва потребує цілісного підходу. Тобто навчально-виховна діяльність у ВНЗ з підготовки майбутніх учителів фізичної культури протягом усього навчання повинна орієнтувати їх на виховну роботу зі школярами у напрямі формування здорового способу життя на основі традицій українського козацтва. Відтак викладачі психолого-педагогічних, спеціально-педагогічних дисциплін покликані застосовувати у виховній роботі з майбутніми вчителями фізичної культури традиції української козацької педагогіки. Для цього у навчально-виховному процесі ВНЗ необхідно створити таке педагогічне середовище, яке характеризується чітко окресленими чинниками – педагогічними умовами, що сприятимуть досягненню означеної мети за рахунок доповнення змісту навчання і виховання студентів на основ українських козацьких традицій [4, с. 71].

У контексті дослідження, педагогічними умовами підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя підлітків на традиціях українського козацтва визначено чинники, які сприяють:

- забезпеченню мотиваційної установки студентів на створення активного позитивного ставлення до виховання здорового способу життя підлітків на традиціях українського козацтва;
- насиченню навчальних курсів з циклу фундаментальних та професійно зорієнтованих дисциплін підготовки майбутніх учителів фізичної культури ідеями формування здорового способу життя підлітків на традиціях українського козацтва;
- формуванню професійно-педагогічної компетентності студентів у підготовці до виховання навичок здорового способу життя підлітків засобами рухливих і спортивних ігор українського козацтва;
- підготовці студентів до організації пізнавальних занять з учнями з використанням оздоровчих традицій українського козацтва [1, с. 8].

На нашу думку, процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя підлітків на традиціях українського козацтва повинен спиратися на такі особистісні потреби (за ієрархією А. Маслоу):

- у фізичній активності (для нормального життя та розвитку організму людини необхідна повсякденна рухова активність, однією з форм якої повинні стати заняття фізичною культурою);
- у сенсорній стимуляції (заняття фізичною культурою пропонують багатий матеріал для стимулювання усіх сенсорних систем організму);
- потреби у безпеці та захисті (завдяки належній фізичній підготовленості захист себе у криміногенних ситуаціях або їх уникнення);
- потреба у свободі від хвороб (заняття фізичною культурою досить ефективно сприяють профілактиці, а в деяких випадках і лікуванню хвороб);
- потреба у приналежності й любові (чим кращій зовнішній вигляд, приваблива власна будова, постать, максимально реалізований фізичний потенціал та досягнуті значні успіхи у соціально-корисній діяльності, тим простіше завоювати прихильність протилежної статі та бути прийнятим у бажане співтовариство);
- потреба у самоповазі то повазі оточуючих (власні успіхи у фізкультурно-спортивній діяльності та визнання, прийняття їх соціальним оточенням створює прекрасні передумови для задоволення цієї потреби);
- потреба у самоактуалізації своїх здібностей, у тому числі й фізичних (оптимальний розвиток фізичного потенціалу дитини та морально-вольових якостей).

Реалізація окреслених педагогічних умов передбачає розробку методики підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до формування здорового способу життя підлітків на основі інтеграції традиційних засобів спортивної і фізичної підготовки українських козаків із сучасними засобами фізичного розвитку підлітків. Це дасть змогу більш ефективно вирішувати завдання підвищення рівня фізичної працездатності підлітків, зміцнення їх здоров'я, вдосконалення емоційно-вольових якостей особистості. Особливу увагу слід звернути на методи формування здорового способу життя, розвитку умінь і навичок у сфері загартовування організму, самоконтролю фізичних навантажень з урахуванням статевого розвитку і психологічних особливостей підлітків [5].

Висновки. Отже, духовність, здоров'я, фізична загартованість, козацьке братерство, лицарська слава, честь – є гідними цінностями і цільовим орієнтиром для здійснення виховного процесу серед сучасної української молоді, що зумовлює формування стійкої потреби до вивчення історії українського козацтва й відродження його найкращих звичаїв і традицій. Удосконалення підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя підлітків на традиціях українського козацтва потребує комплексної реалізації педагогічних умов.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеев О. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя підлітків на традиціях українського козацтва / Олександр Алексеев // Наук. Віск. Чернівецького ун-ту. – Вип.767. – Педагогіка та психологія. – Чернівці: Чернівецький нац. Ун-т., 2015. – С. 3 – 9.
2. Болотіна О.В. Теоретичне обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчої роботи зі школярами спеціальної медичної групи / О.В. Болотіна // Наук. Віск. Мелітопольського держ. Пед. Ун-ту. Серч.: Педагогіка. – 2011. – Вип. 3. – С. 145 – 150.
3. Болотін Ю.П., Окса М.М. Лекції з історії педагогіки України / Юрій Петрович Болотін, Микола Миколайович Окса. – Мелітополь: МДПІ, 1996. – 256 с.
4. Воронін Д.Е. А.С. Макаренко и физическое воспитание / Д.Е. Воронин // А.С. Макаренко – видатний педагог ХХ століття: Матер. міжнар. пед. Питань присв. 115-й річниці від дня народження А.С. Макаренка, м. Мелітополь, 18-19 березня 2003 р. – Мелітополь: МДПУ – с. 70 – 71.
5. Окса М.М. Впровадження ідей козацької педагогіки в сучасній школі: монографія / Окса М.М., Прянікова А.В., Кучина Л.І. – Мелітополь: МДПУ, 2001. – 60 с.
6. Трухан Л.В.. Фізичне вдосконалення особистості – складова частина української козацької педагогіки / Л.В. Трухан // Вісн. Житомир. держ. пед. ун-ту ім. І.Франка. – 2001. – Вип. в. – с. 53 – 64.